

ברכה וברכה, ואפילו החתימות. הגה: ויקדים לסיים קצת קודם המברך, כדי שיענה אמן".

ומבואר שיש לברך את כל ברכת המזון עם המזמן מילה במילה ולסיים את הברכה קצת לפני המזמן ויענה 'אמן' אחרי ברכת המזמן.

אמנם החיוב הוא – לבני ספרד – לשמוע את ברכת הזימון מהמזמן עד תחילת ברכת המזון. ולבני אשכנז – לשמוע עד חתימת ברכת 'הזן את הכל', וכשמזמנים בעשרה לדעת החזו"א (או"ח לב') די לשמוע עד תחילת ברכת המזון, אך לדעת המ"ב (קצג' יז') דין עשרה כדין שלשה ויש חיוב לשמוע עד סוף ברכת הזן. עי' ברכות מו', שו"ע קפג' סעי' ז ובס"י ר' סעי' ב' וברמ"א שם, ובמשנ"ב ס' קצה ס"ק י'.

האם נשים צריכות לומר ברכת "אמת ואמונה" ו"השכיבנו" בלילה

ת. המנהג להקל בזה.

במשנ"ב ס' ע' ס"ק ב' הביא דעת המג"א שנשים חייבות בזכירת יציאת מצרים, והפמ"ג והישועות יעקב פוטרים, ושורש מחלוקתם האם מצות זכירת יציאת מצרים היא מ"ע שהזמן גרמא או לא. וביאור המח' – טעם המחייבים הוא כיון שצריך לזכור יצ"מ גם ביום וגם בלילה, לא חשיב מצוה שהזמן גרמא, וטעם הפוטרים הוא כמו שנתבאר במ"ב שם – או משום שמצות הזכירה ביום ובלילה הם ב' מצוות נפרדות, או כיון שיש הסוברים שזכירת יצ"מ בלילה הוי דרבנן.

וכתב המשנ"ב (ס' ק"ו סק"ד) וז"ל: "תפילת ערבית שהוא רשות – אע"פ שעכשיו קיבלו עליהם כל ישראל לחובה מ"מ הנשים לא קיבלו עליהם ורובן אין מתפללים ערבית", עכ"ל, וא"כ משמע שאינם צריכות להתפלל ערבית כלל, ולפי המג"א הנ"ל אף שפטורות משמו"ע של מעריב, עכ"פ צריכות לומר 'אמת ואמונה' ו'השכיבנו', ולמעשה מנהג רוב הנשים שאינן מתפללות ערבית שאף אינן אומרות 'אמת ואמונה' ו'השכיבנו'.

דין טלטול תינוק שעליו מוקצה

למה מותר לטלטל בשבת תינוק שאינו נקי ויש עליו ממשות של לכלוך, הרי הלכלוך מוקצה

איתא בשבת (קמא' ע"ב): "תנן: נוטל אדם את בנו והאבן בידו. אמרי דבי רבי ינאי: בתינוק שיש לו

גיעגועין על אביו". ופי' רש"י "בתינוק שיש לו גיעגועין על אביו – שאם לא יטלנו יחלה, ולא העמידו טלטול שלא בידים במקום סכנה, ואף על גב דלאו סכנת נפש גמורה, אלא סכנת חולי".

ובתוספות רי"ד כתב "והמורה פירש בתינוק שיש לו גיעגועין על אביו אם לא יטלנו הרי הוא נחלה ולא העמידו טלטול שלא בידים אגב סכנה. ואף על גב דלא סכנת נפשות היא אלא סכנת חולין וא"צ לכל זה. שאע"פ שאין בו שום סכנה הוא מותר כיון שהוא צריך לאבן זו לגעגעו כדאמרי' לקמן גבי כלכלה ולגבי חבית דלכל מידי דאית לי' צורך התירו טלטול מן הצד".

ומבואר שנחלקו רש"י והתוס' רי"ד האם כשמטלטלים תינוק שיש לו אבן ביד האם נחשב כטלטול מן הצד לצורך דבר המותר שלדעת התוס' רי"ד נחשב כטלטול מן הצד לצורך דבר המותר ומותר לטלטל את התינוק שיש לו אבן בידו מדין טלטול מן הצד, אולם לדעת רש"י אינו נחשב כטלטול מן הצד לצורך דבר המותר. ולכן לשיטתו מותר לטלטל את התינוק כשיש לו אבן ביד רק אם הוא יחלה אם יקחו ממנו את האבן, אולם לשיטת התוס' רי"ד מותר לטלטל את התינוק כשיש לו אבן ביד אף אם לא יחלה כשיקחו ממנו את האבן. ובביאור שיטת רש"י שאינו נחשב כטלטול מן הצד הוא מכיון שהדרך שתינוק מחזיק חפצים ביד, וכל דבר שדרכו בכך אין בו היתר טלטול מן הצד (ודוקא אבן על חבית שאין דרכה להיות מונחת שם מותר לטלטל את החבית).

אולם יש להקשות על כך שמצינו בכמה מקומות שטלטול מן הצד מותר אף בדבר שדרכו בכך וכמו שמצינו במג"א ס' שח' ס"ק א' ובמ"ב שם ס"ק ה'.

ביאור נוסף בדעת רש"י כתב החזו"א (מז' ס"ק ב') שאכן נחשב טלטול מן הצד, אבל דינו כטלטול מן הצד לצורך דבר האסור כיון שהילד רוצה לטלטל את הדבר האסור.

ולפי' ז' לכאן' כאן שאין לנו ענין שהלכלוך יהיה עליו נחשב לכל הדעות טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, ולכן מותר לטלטל את התינוק שיש עליו לכלוך או צואה.

אך עדיין צ"ע מדוע לא נאמר שמדין חובת ניעור יש להחליף לו מיד ולא לטלטלו [ועי' בהרחבה בדינים אלו בעלונים וירא – חיי שרה מס' 71 – 72].